

NR 1 # 2014

iSikTE

SOLLENTUNA LOTTAKÅRS MEDLEMSTIDNING

TEMA:

FAMILJ

Läs mer på sidorna 25-44

INTERVJUN:

EVA HOLMQUIST

Läs den om vår intressanta lottavän! Se sid 4

DESSUTOM I DETTA NUMMER:

**SUGEN PÅ UTBILDNING? • VÅRENS PROGRAM •
BLDOMLOPPET • KÅRENS KÅSERI • NYFIKEN PÅ
CRONUT • VEM BLEV ÅRETS LOTTA? • VALBERED-
NINGEN INFORMERAR**

Välkommen till ett nytt tema!

Denna gång tittar vi på familjen:
Hur kan den se ut? Hur kan man få
fram sin familjs historia? Vilka lagar
och regler gäller? Olika sätt att utöka famil-
jen. Vad innebär det att vara förälder? Och om man
får problem, vad kan man göra?

Har du tips eller idé på tema som vi ska ta upp
framöver, hör av dig till någon av oss.

Med hopp om intressant läsning.

Redaktionen

FAMILJEN

Familjer kan se ut på många olika sätt beroende på vilken kultur eller tid det gäller. En familj kan ha biologiska släktband men behöver inte ha det.

Vad som är en familj och vilka personer som ingår i familjen har sett olika ut genom historien och i olika kulturer. Bilden av vad som är en familj i Sverige i dag innehåller förväntningar på att en familj ska bestå av en man och en kvinna som har barn tillsammans. Men så ser verkligheten inte alltid ut. Det finns olika sätt att vara familj på, till exempel familjer där mor- eller farföräldrarna tar hand om barnen, ombildade familjer, bonusfamiljer eller familjer med en förälder och så vidare.

FAMILJENS FUNKTIONER

Familjen har både biologiska och sociala funktioner. Den biologiska är fortplantning, att säkerställa släktens fortlevnad och producera efterlevande. Familjen ger barnen en grundläggande uppfostran och lär dem samhällets normer, vad är rätt och vad är fel – socialiserar sina efterlevande.

OLIKA FAMILJER

Vem som juridiskt ansvarar för att ett barn får god vård är reglerat i lagen, den så kallade föräldrabalken. Hur en familj kan se ut är inte reglerat i svensk lagstiftning. Det finns olika sätt att vara familj på.

Exempel på hur en familj kan se ut:

- **Bonusfamilj** eller **styvfamilj**. Familj där flera av medlemmarna i familjen inte har biologiska band med varandra. Det är vanligt att man kallar familjer för bonusfamiljer eller styvfamiljer när en familj har ombildats. Till exempel när föräldrarna efter en separation flyttat ihop med en ny/a partner/s som kanske också har barn.
- **Ensamfamilj**, **singelfamilj** eller **makalös familj**. Ensamstående förälder med barn.
- **Kärnfamilj**. En man och en kvinna med gemensamma barn.
- **Regnbågsfamilj**. Ofta avses en familj med föräldrar av samma kön. Kan också inkludera en familj där en eller flera av föräldrarna

FAMILJEN ÄR DEN NATURLIGA OCH GRUNDLÄGGANDE ENHETEN I SAMHÄLLET OCH ÄGER RÄTT TILL SKYDD FRÅN SAMHÄLLET OCH STATEN.

ARTIKEL 16(3) I FN:S DEKLARATION OM DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

är hbt-person, eller om ett samkönat par skaffar barn med en eller flera andra.

- **Självvald familj.** En familj där man själv väljer vilka man vill kalla för sin familj. Den kan också vara en kombination av den biologiska familjen och nya självvalda medlemmar.
- **Stjärnfamilj.** Alla familjer som inte är kärnfamiljer.
- **Storfamilj** eller **utvidgad familj.** En familj som är större än kärnfamiljen. Den kan vara utvidgad med släktingar eller sammansatt av två eller flera kärnfamiljer.

FAMILJEN I HISTORIEN

Förväntningarna på att en familj ska bestå av en kvinna och en man som har barn tillsammans har en ganska kort historia. I Sverige på 1600- och 1700-talet fanns det till exempel många storfamiljer. I en bondefamilj ingick inte bara en man och kvinna med barn, utan också till exempel deras släktingar, tjänstefolk, drängar, pigor och dem man hyrde mark av. Familjen kunde alltså vara flera olika människor som levde nära varandra, men som inte alltid hade en biologisk koppling till varandra.

Det var först i slutet av 1800-talet som kärnfamiljen blev vanligare. Allt fler flyttade till städer för att söka arbete och där fanns det inte plats för så stora familjer i bostäderna. Det var enklare för männen att få arbete och kvinnorna stannade hemma och tog hand om barnen. Under 1900-talet blev skillnaderna mellan männens och kvinnornas arbetsuppgifter allt större och i samband med det påverkades synen på vad som anses vara manligt och kvinnligt.

SLÄKTSKAPSTERMINOLOGI

En släktskapsrelation är en relation mellan två eller flera personer som på något sätt är släkt med varandra. Termen ”männing” används ofta för att beskriva i vilket led två personer är släkt. Två fyrmänningar är alltså släkt i fjärde generation.

Generation	Benämning	Benämning	Grad av släktskap
1:a generation	Enäggstvilling, annat syskon (bror om det är en man, syster om det är en kvinna), eller halvsyskon (om bara den ena föräldern är gemensam)		1 1/2 1/4
2:a generation	Kusin	Tvåmänning	1/8
3:e generation	Syssling	Tremänning A-kusin (Gotland) Andrakusin (Norra Norrland) Nästkusin (Skåne, Blekinge och Halland)	1/32
4:e generation	Brylling	Fyrmänning B-kusin (Gotland) Tredjekusin (Norra Norrland)	1/128
5:e generation	Pyssling	Femmänning C-kusin (Gotland) Fjärdekusin (Norra Norrland)	1/512
6:e generation		Sexmänning D-kusin (Gotland) Femtekusin (Norra Norrland)	1/2048

ORDHISTORIA

Ordet **familj** kommer från latinets familia. Med begreppet menades enbart ett hushåll med romerska medborgare och deras tjänare, det vill säga den man som var herren i huset, pater familiae, hans fru, hans barn, slavar och boskap.

Ordet **släkt** är lånat från lågtyska slechte 'härkomst, släkt, familj'. Det har ytterst ett ursprung i det germanskaverbet slahan, 'slå', och har då förmodligen bildats till det tillhörande substantivet motsvarande det svenska slag med betydelsen 'vara av ett visst slag', 'de som är av ett visst slag'.

SYSKON

Syskon kallas personer som har samma föräldrar. Om två personer endast har en gemensam förälder säger man halvsyskon. Två personer som inte är släkt men som har varsin förälder som gifter sig med varandra blir styvsyskon (jämför styvfamilj). Ett manligt syskon kallas bror medan ett kvinnligt kallas syster.

KUSIN

Kusin, eller tvåmänning, är ett släktskap där två personer har varsin förälder som är syskon med varandra. En kusin till x är alltså en person som är barn till ett syskon till x:s far eller mor. Alltså mammas brors/systers barn eller pappas brors/systers barn. Kusiner är barnbarn till en gemensam ana.

SYSSLING

Sysslingar, nästkusiner eller tremänningar, är två personer vars föräldrar är kusiner. Sysslingar är barnbarnsbarn till en gemensam ana. Sysslingars barn blir i sin tur bryllingar med varandra.

BRYLLING

Bryllingar, eller fyrmänningar, är två människor vars föräldrar är sysslingar. Ursprungligen betydde det brorsbarn eller syskonbarn (kusin) på fädernet. Bryllingar är barnbarnsbarnbarn till en gemensam ana. Barn till bryllingar blir femmänningar.

FEMMÄNNING

Femmänning är en släkting i femte led, det vill säga barn till bryllingar. Femmänningar är barnbarnsbarnbarnbarn till en gemensam ana. Femmänningar kallas ibland även pysslingar (ålderdomligt) eller bryllingsbarn.

SEXMÄNNING

Sexmänning är en släkting i sjätte led, det vill säga barn till femmänningar. Sexmänningar är barnbarnsbarnbarnbarnbarn till en gemensam ana. En skämtsamt använd ålderdomlig synonym är trassling.

BO-LISTA

- Enbo – bo ensam
- Sambo – bo ihop med partner
- Särbo – bo på olika håll
- Delsbo – bo ihop tidvis
- Mambo – bo hemma hos mamma
- Gamambo – bo ihop med åldriga mor- eller farföräldrar
- Kvarbo – fortfarande bo ihop med sitt ex
- Kombo – bo ihop med en kompis
- Kollbo – bo i kollektiv

FÖRKLARING AV ROLLER I FAMILJER

BETECKNING (GRAD AV SLÄKTSKAP)

FAR, PAPPA, FADER (1/2)

Manlig förälder

MOR MAMMA, MODER (1/2)

Kvinnlig förälder

STYVFAR, STYVPAPPA, BONUSPAPPA (≈0)

Om ett barns ena biologiska förälder gifter om sig med en ny man, blir denne barnets styvfar

STYVMOR, STYVMAMMA, BONUSMAMMA (≈0)

Om ett barns ena biologiska förälder gifter om sig med en ny kvinna, blir denna barnets styvmor

ADOPTIVFAR, ADOPTIVPAPPA (≈0)

En man som adopterar ett barn

ADOPTIVMOR, ADOPTIVMAMMA (≈0)

En kvinna som adopterar ett barn

SON (1/2)

Manligt barn

DOTTER (1/2)

Kvinnligt barn

STYVSON (≈0)

Om ett manligt barns ena biologiska förälder gifter om sig med en ny man/kvinna, blir förälderns biologiske son dennes styvson

STYVDOTTER (≈0)

Om ett kvinnligt barns ena biologiska förälder gifter om sig med en ny man/kvinna, blir förälderns biologiska dotter dennes styvdotter

ADOPTIVSON (≈0)

Manligt barn som blivit adopterat

ADOPTIVDOTTER (≈0)

Kvinnligt barn som blivit adopterat

FOSTERSON (≈0)

Manligt barn som inte adopterats, men bor hos en familj där ingen av föräldrarna är släkt med barnet i rakt nedstigande led

FOSTERDOTTER (≈0)

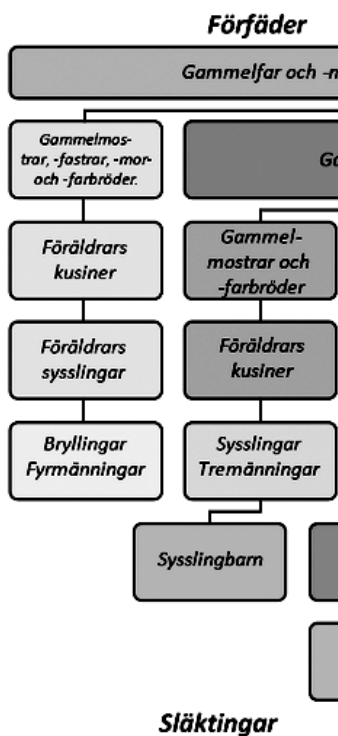
Kvinnligt barn som inte adopterats, men bor hos en familj där ingen av föräldrarna är släkt med barnet i rakt nedstigande led

GUDFAR, FADDER (≈0)

Manlig gudförälder. Släkting eller nära vän till föräldrarna som ombetts och accepterat uppgiften. Gudföräldrarna ansvarar tillsammans med föräldrarna för att barnet får en kristen uppfostran. Detta löfte avges vid barnets dop. Om någonting hände föräldrarna, trädde förr gudföräldrarna in som vårdnadshavare. Reservvårdnadshavarbiten används fortfarande.

GUDMOR, FADDER (≈0)

Kvinnlig gudförälder. Släkting eller nära vän till föräldrarna som ombetts och accepterat uppgiften. Gudföräldrarna ansvarar tillsammans

■ ■ ■

med föräldrarna för att barnet får en kristen uppfostran. Detta löfte avges vid barnets dop. Om någonting hände föräldrarna, trädde förr gudföräldrarna in som vårdnadshavare. Reservvårdnadshavarbiten används fortfarande.

GUDBARN (≈0)

Manligt barn som någon är fadder/gudförälder till.

GUDDOTTER (≈0)

Kvinnligt barn som någon är fadder/gudförälder till.

BROR, BRODER (1/2)

Man med samma föräldrar/förälder som en annan person

SYSTER (1/2)

Kvinna med samma föräldrar/förälder som en annan person

BRORSON NEVÖ (1/4)

Brors son

BRORSBOTTER, NIECE (1/4)

Brors dotter

SYSTEMSON, NEVÖ (1/4)

Systers son

SYSTEMBOTTER, NIECE (1/4)

Systers dotter

MAKE, MAN (≈0)

Manlig person som någon har ingått äktenskap med

MAKA, HUSTRU, FRU (≈0)

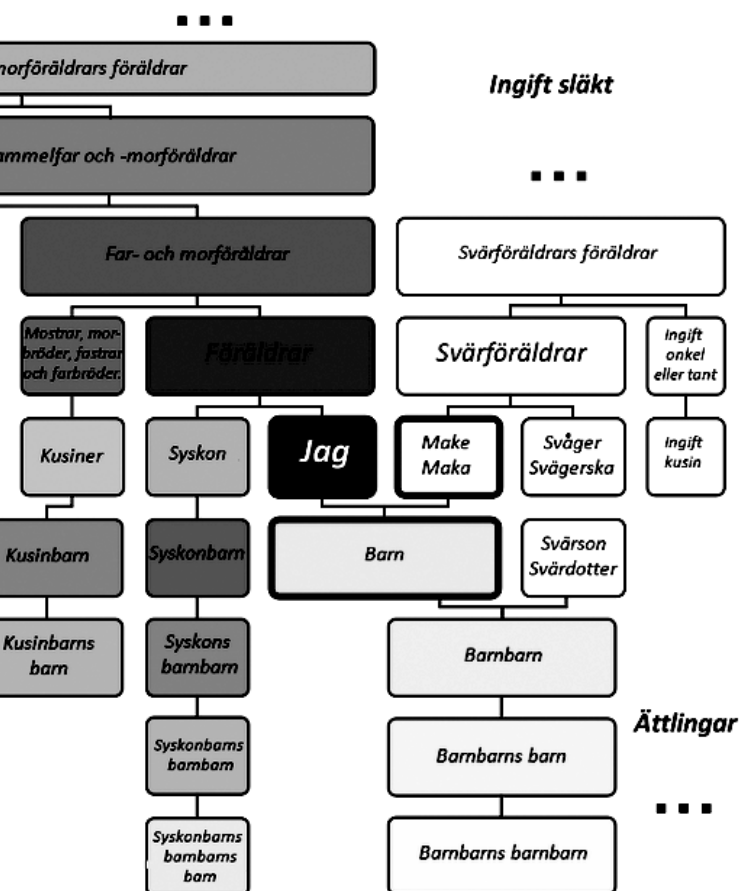
Kvinnlig person som någon har ingått äktenskap med

SAMBO (≈0)

Person som någon är sammanboende med under äktenskapsliknande förhållanden.

FÄSTMÖ (≈0)

Kvinna som någon har förlovat sig med.

FÄSTMAN (≈0)

Man som någon har förlovat sig med.

FARFAR (1/4)

En faders far

FARMOR (1/4)

En faders mor

MORFAR (1/4)

En mors far

MORMOR (1/4)

En mors mor

SYSKONBARN (1/4)

Barn till ens syskon

FOTO: STOCK-XCHNG/MARTINEZ FAMILY

FARBROR ONKEL (1/4 ≈0)

Fars bror, eller ingift farbror om fars systers man (även om vuxna män generellt).

FASTER TANT (1/4 ≈0)

Fars syster, eller ingift faster om fars brors hustru.

MORBROR, ONKEL (1/4 ≈0)

Mors bror, eller ingift morbror om mors systers man.

MOSTER, TANT (1/4 ≈0)

Mors syster, eller ingift moster om mors brors hustru.

SVÅGER (FÖRR MÅG) (≈0)

Systers man eller hustrus bror.

SVÄGERSKA (≈0)

Brors hustru eller makes syster.

SVÄRFAR (FÖRR MÅG) (≈0)

Make/makas far

SVÄRMOR (≈0)

Make/makas mor

SVÄRSON MÅG (≈0)

Avkomlings make

SVÄRDOTTER (≈0)

Avkomlings maka

GAMMELFARFAR, GAMMELMORFAR (1/8)

Fars eller mors farfar/morfars far (dvs farfars far eller morfars far)

GAMMELFARMOR, GAMMELMORMOR (1/8)

Fars eller mors farmor/mormor

GAMMELFARBROR, GAMMELMORBROR (1/8)

Fars eller mors farbror/morbror

GAMMELFASTER, GAMMELMOSTER (1/8)

Fars eller mors faster/moster

FRÄNDE

Avlägsen manlig släkting

FRÄNKA

Avlägsen kvinnlig släkting

KÄLLOR. VÄRDGUIDEN, WIKIPEDIA

SLÄKTFORSKNING

VAD VILL JAG VETA?

Det vanligaste är att jag vill veta mera om mina anor, men ibland är jag bara intresserad av bakgrunden till en viss ägodel, vare sig det är en hel gård eller ett smycke.

Det första och viktigaste att göra är att fråga alla som lever som kan veta något om släkten eller om föremålet. Skriv upp, spela in, fotografera allt du får höra och se, varken nybörjare eller rutinerade vet vad som kan bli en viktig pusselbit när man skall sätta ihop sitt material. Lika viktigt är att för varje intervju och bild ange vem som sa/ägde vad och när. Hur ordentlig man än är missar man alltid något, och när man skall rätta inkonsekvenser behöver man veta ursprunget till de spridda uppgifterna. När man börjat fråga får man oftast ytterligare ledtrådar till någon annan i släkten som vet något.

Tämligen snart får man ihop en massa information, som är mer eller mindre osorterad och okontrollerad.

Nu är det dags att få hjälp med hur man skall sortera, spara, kontrollera och presentera sina data. Då bör man låna böcker, söka på internet, gå en kurs, gå med i en förening till exempel Sollentuna släktforskare.

All släktforskning tar tid och man får tänka igenom vilka delar av sin nu hjälpligt sorterade information man vill prioritera. Men det hela kan ligga till sig några veckor eller år, tills man har tid och lust igen, under förutsättning att man intervjuat alla tänkbara levande personer.

Sortera: t ex i mors sida, svärfars sida, skåningar, katoliker, sjömän, 1800-talets slut. Med hjälp av datatekniken kan man markera uppgifter och ha samma grunddata i olika register. Observera att för varje gång du kopierar och klistrar in en uppgift måste informationen om källan vara med, man anar inte hur ofta det man trodde var sant är fel, och då måste man rätta överallt.

Spara: För ren släktforskning, det vill säga mors anor respektive fars anor finns det minst fem program: "Disgen", "Holger", "Min släkt", "FamilyTreeMaker" och "Reunion". Sök upp dem på nätet, de flesta har demoversioner och man kan sedan testa dem med korttids gratis eller billigt abonnemang.

Kontrollera: Detta är det näst viktigaste. Beträffande människor är kyrkböckernas födelsebok den fasta punkten. Redan i nästa steg, till exempel husförhören kan prästen ha skrivit fel. Beträffande gårdar är fastighetsregistret hos lantmäteriet en startpunkt. Beträffande ägodelar är bouppteckningar, kvitto, tillverkningsår startpunkter.

Presentera: De program som jag angett i fråga om sparande har alla förslag på hur man kan presentera sitt resultat, till exempel som släktträd eller som personakt över någon viss person. Dessutom har programmen olika system för att ta med mer än grunddata om födelse och död, till exempel vigsel, barn, flyttning, fotografier, kartor.

Sollentuna släktforskare har en hemsida www.sollentuna-slaktforskare.se där man kan få fler tips.

Brita Agren

OLIKA SÄTT ATT FÅ BARN

Ur biologisk synvinkel väntar allt för många för länge med att skaffa barn. Resor, utbildning, bostad och karriär är exempel på saker som du vill ha avklarat eller ordnat innan du bildar familj. Om gynekologerna fick bestämma skulle alla kvinnor vara 20-25 år när de får barn – då är de som mest fruktsamma. Den åldersgrupp som främst representerar förstagångsföderskor idag är runt 25-29 år och andragångsföderskor är 30-34 år.

Vad gör du då om du är 30+ och vill ha barn men det inte riktigt vill sig? Först av allt bör paret göra en fertilitetsutredning. En fertilitetsutredning omfattar ett läkarbesök med en noggrann ultraljundsundersökning och blodprovstagning av kvinnan samt en analys av mannens spermier. Utredningen kan ge svar på om någon form av fertilitetsbehandling gynnar paret eller ej.

Kortfattat så går de vanligaste behandlingarna till så här:

INSEMINATION

Kostnad: från 5 000 kronor

Vid en insemination får mannen lämna ett spermaprov som prepareras så att man får ett koncentrat av de bästa spermerna. Dessa förs sedan in i livmodern med en tunn, mjuk plastkateter så att spermerna finns på plats när ägget lossnar. Ingreppet tar cirka fem minuter.

Insemination kan göras i kvinnans naturliga cykel eller under en hormonstimulerad cykel då kvinnan stimuleras med tabletter eller injektioner med målet att få 1-2 gånger större äggblåsor. Vanligtvis görs 1-2 ultraljud innan det är dags för inseminationen.

IVF – IN VITO FERTILISERING (= I GLAS BEFRUKTNING)

Kostnad: cirka 30 000 kronor och uppåt (gratis via remiss – tre försök i Stockholm)

Vid IVF stimuleras kvinnan först med hormoner för att flera ägg ska mogna. Äggen tas ut från kvinnans äggstockar genom att läkaren under ledning av ultraljud för in en tunn nål i äggstocken via slidan. Mannens spermaprov prepareras. Rörliga spermier och ägg förs samman i en odlingsskål så att befruktning kan ske. Efter 2-6 dagar återförs ett eller två befruktade ägg till livmodern.

Är du äldre än 41 år kan det behövas en extra utredning av äggreserv för att se om det är lönsamt med att göra IVF.

ÄGGDONATION

Om orsaken till parets infertilitet beror på att kvinnan har få/inga ägg eller på att äggen har nedsatt kvalitet kan paret bli föräldrar med äggdonation. Donerade ägg befruktas då

med mannens spermier och ett embryo (befruktat och delat ägg) återförs i kvinnans kropp.

Kvinnan måste vara under 40 år då behandlingen påbörjas och mannen under 56 år (gäller flertalet kliniker i Stockholm).

SURROGATMAMMA

Kostnad: Indien 80 000-190 000 kronor, USA uppåt 500 000 kronor

En surrogatmamma är en kvinna som bär och föder ett barn åt någon annan. Barnet kan genetiskt vara delvis hennes eller så har en annan kvinnas ägg befruktats och sedan planterats in. Det senare är det vanligaste. Det är inte tillåtet i svensk lag, men det låter sig ändå göras. En kvinna kan insemineras, föda barnet och sedan avsäga sig vårdnaden. Därefter kan partnern till den genetiske fadern göra en närståendeadoption.

Följande länder har lagar som reglerar surrogatarrangemang: Storbritannien, Israel, vissa delar av Australien, Brasilien, Hong Kong, Ungern, Nederländerna, Sydafrika, Korea, och några stater i USA. I följande länder finns det inga lagar men surrogatmammor används ändå: Belgien, Grekland och Indien.

LIVSSTILSFÖRÄNDRINGAR ÖKAR CHANSERNA TILL GRAVIDITET

- Avstå helt från att röka
- Undvik alkohol
- Se till att ditt BMI ligger mellan 19-25
- Välbalanserad kost
- Regelbunden motion
- Max en kopp kaffe (eller annan koffeinerik dryck) per dag.
- För optimala chanser bör kvinnan vara 20-25 år och mannen under 35 år.

ADOPTION

Kostnad: Beror på från vilket land man adopterar, cirka 200 000 kronor och uppåt

Adoptionsbidrag från Försäkringskassan: 40 000 kronor

Adoption är en möjlighet för barn, som mist sina föräldrar av olika skäl, att få en egen familj men också för att ge vuxna som längtar efter barn en möjlighet att bli förälder.

Innan adoption kan bli aktuellt måste föräldrarna först gå en föräldrautbildning. Att bli adoptivförälder. När den är slutförd kan en utredning av familjen göras av de sociala myndigheterna i den kommun du bor i. När sedan socialnämnden tagit ett beslut om medgivande till adoption vänder man sig till en av de adoptionsbyråer som finns för att få hjälp. Alla givarländer har sina regler angående adoptivföräldrarna och det handlar mycket om under vilket lands regler och krav man som föräldrar passar in. Att adoptera tar lång tid, det kan ta några år om man räknar från föräldrautbildning till att ni kommer hem med barnet.

För att få medgivande av socialnämnden måste man ha fyllt 27 år med ej 42 år.

KÄLLOR: WWW.KS.SE, WWW.FERTILITETSCENTRUM.SE, WWW.ADOPTIONSCENTRUM.SE, WWW.SURROGAT.NU, WWW.SOCIALSTYRELSEN.SE

FÖRÄLDRASKAP

Fastställt faderskap och föräldraskap ska säkra barnets rätt till sitt biologiska ursprung, men också rätten till försörjning och arv. Barnet kan också ha både ett psykologiskt och ett medicinskt intresse av att känna till sin identitet.

Två av tre nyfödda, 73 100 barn, berördes av en faderskapsutredning under 2012. Så många föddes av en ogift mamma, och i de fallen måste socialnämnden alltid fastställa faderskapet. Är modern gift gäller faderskapspresumtionen, det vill säga hennes make blir far till barnet.

De flesta faderskapsutredningar, 83 procent under 2012, avslutas genom att fadern bekräftar faderskapet. Antalet som avgörs genom dom har fördubblats de senaste fem åren, men är alltjämt mindre än en procent av alla faderskapsutredningar. Under 2012 rörde det sig om drygt 500 fall. Två procent av utredningarna 2012 lades ner och 14 procent pågick vid årets slut.

För barn till lesbiska kvinnor som fått assisterad befruktning kan föräldraskapet fastställas genom att

- moderns kvinnliga maka, partner eller sambo har samtyckt till behandlingen
- behandlingen har skett enligt lagen om genetisk integritet
- det är troligt att barnet kom till vid det tillfället.

BARN VID SEPARATION

Svenska kommuner tillhandahåller familjerådgivning vid risk för separation i förhållanden som innefattar barn. Om skilsmässan är ett faktum kan familjerättssenheten i kommunen stötta föräldrarna i att skapa ett samarbetssamtal för att nå en samförståndslösning.

Nästa steg, om man inte kommer överens, är att lämna in en stämningsansökan till tingsrätten som prövar frågor om vårdnad, boende och umgänge.

DELAD VÅRDNAD

Delad vårdnad är när två föräldrar har skilt sig och de delar vårdnaden om ett eller flera barn. Båda föräldrarna är alltså barnets förmyndare även fast de har skilt sig.

VÄXELVIS BOENDE

Växelvis boende innebär att barnet i princip bor lika lång tid hos varje förälder. Det förutsätter dock ett gott samar-

FOTO: STOCKXCHING/HELENE SOUZA

bete mellan föräldrarna där de visar varandra ömsesidig respekt med flexibel inställning till varandras önskemål och inget motstånd mot omfattande kontakt.

OM MAN INTE ÄR ÖVERENS

Tingsrätten utgår från vad som är bäst för barnet. Domstolen har skyldighet att utreda vad som är bäst för barnet även om föräldrarna utifrån sina utgångspunkter argumenterar för vad de anser är bäst för barnet.

Enligt Barnkonventionen har barnet rätt att säga vad det tycker i tvister om vårdnad, boende och umgänge. Oftast är det någon från socialtjänsten i kommunen som frågar barnet vad han eller hon vill. Domaren får sedan veta vad barnet sagt. Ju äldre barnet är desto mer måste domaren ta hänsyn till barnets vilja. Artikel 12 i Barnkonventionen sätter dock ingen nedre gräns för när man skall ta hänsyn till barnets åsikt. Det finns alltså inte någon tolvårsgräns som många tror. Barn brukar normalt ha ett intresse av att träffa umgängesföräldern, men det är inte någon plikt för barnet att träffa föräldern.

BOFÖRÄLDER OCH UMGÄNGESFÖRÄLDER

Barnets boende har inget med gemensam vårdnad att göra, utan syftar helt enkelt på var barnet skall bo. Den förälder som har barnet boende hos sig kallas boförälder och den andra föräldern kallas umgängesförälder. Om man inte har gjort en anmälan om delat barnbidrag, kommer dock bidraget att betalas ut till barnets mamma.

BESLUT I DOMSTOL

Skälen till domstolarnas beslut i mål om vårdnad, boende och umgänge varierar beroende på situationen i det aktuella fallet. Det är sällan som en förälder bedöms vara olämplig som vårdnadshavare, utan vanligtvis anses båda föräldrarna vara lämpliga.

Om en av föräldrarna begär att vårdnaden ska utövas av en av föräldrarna ensam ska tingsrätten fatta ett beslut i frågan, utifrån vad som bedöms vara bäst för barnet. Tingsrätten kan begära att en vårdnadsutredning ska genomföras av socialtjänsten innan den fattar ett slutligt beslut. I avvaktan på ett sådant beslut kan tingsrätten fatta ett tidsbegränsat beslut (interimistiskt beslut), som gäller till dess att ett slutligt beslut kan fattas.

LITE STATISTIK

Vid en separation fortsatte föräldrarna i 92% av fallen (år 2011) att dela på vårdnaden om barnet, medan modern i 6% av fallen fick ensam vårdnad, och fadern i 1%.

År 2011 upplevde 48 353 barn i Sverige en separation mellan föräldrarna. Det innebär att under året var 3,2 procent av alla barn med gifta eller samboföräldrar med om en separation. Vid 16 års ålder hade 32 procent av barnen varit med om att deras föräldrar separerat någon gång sedan barnet föddes.

Risken för att barnet ska uppleva separation är ungefär dubbelt så stor vid samboförhållande som när föräldrarna är gifta, och ungefär dubbelt så stor vid ombildade förhållan-

den (till exempel när barnet lever med en biologisk förälder och en styvförälder eller ett styvsyskon) som vid kärnfamiljer.

Par där båda saknar eftergymnasiala studier har betydligt högre skilsmässorisk, liksom par där åldersskillnaden är större än 10 år. Par där en part är född utomlands och en i Sverige har också något högre risk. Under ett äktenskap är skilsmässorisen som högst under fjärde året efter giftermålet, och sjunker därefter något, framför allt efter att man har varit gifta i 10 år.

VÅRDNADSHAVARE

Vårdnadshavare är den eller de personer som har den rättsliga vårdnaden (det vill säga är juridiskt ansvariga) för ett barn. Det kan antingen vara en eller båda föräldrarna eller en person utsedd av domstol.

Vårdnaden om ett barn består till dess att barnet fyller arton år eller dessförinnan gifter sig. Vårdnadshavaren är normalt också förmyndare för barnet. En äldre synonym till vårdnadshavare är **målsman**.

Vid en eventuell senare skilsmässa består den gemensamma vårdnaden. Det innebär att föräldrarna ska fortsätta att tillsammans bestämma om viktiga frågor som rör barnet, men det behöver inte innebära att barnet ska bo lika mycket hos vardera föräldern.

FÖRÄLDRARS SKYLIGHET

Föräldrarna till ett barn i Sverige är enligt 7 kap föräldrabalken skyldiga att efter förmåga bidra till barnets försörjning. Detta ansvar gäller oberoende av om föräldrarna bor tillsammans med barnet eller inte.

Föräldrar är normalt underhållsskyldiga för underårigt barn det vill säga fram till den dag barnet fyller 18 år. För barn som fortfarande går i gymnasieskola eller liknande är föräldern underhållsskyldig fram till den dag barnet fyller 21 år.

För att fullgöra sin underhållsskyldighet måste en förälder som inte bor tillsammans med sitt barn betala underhållsbidrag. För barn under 18 år betalas bidraget till den andre föräldern, för barn som fyllt 18 år betalas bidraget direkt till barnet.

Bidragets storlek bestäms med hänsyn till barnets behov och föräldrarnas samlade ekonomiska förmåga. Underhållsbidrag fastställs genom att föräldrarna kommer överens eller dom i domstol.

UNDERHÅLLSSTÖD

Det är Försäkringskassan som betalar underhållsstöd (1 273 kronor/månad) till den förälder som är vårdnadshavare och bor ensam med barnet (är folkbokförd med barnet), om den andra föräldern inte betalar underhållsbidrag eller betalar ett underhåll som är lägre än 1 273 kronor per månad. Den som inte bor med barnet får, utifrån inkomsten, betala tillbaka till Försäkringskassan.

KÄLLOR: WIKIPEDIA, SOCIALSTYRELSEN, UMO.SE, SKATTEVERKET.SE, WWW.MELIN-FAGERBERG.COM

ÄKTENSKAP

ÄKTENSKAPSHINDER

Vilka personer som helst får inte ingå äktenskap med varandra. Den som är under 18 år får exempelvis inte ingå äktenskap utan tillstånd av länsstyrelsen i det län där den underårige bor. I andra länder kan andra åldersgränser för äktenskap och partnerskap gälla. Men svenska myndigheter brukar inte erkänna ett utländskt äktenskap som inte hade tillåtits vid en svensk hindersprövning. Det betyder därmed att det inte är giltigt i Sverige.

Äktenskap får inte heller ingås mellan dem som är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller är helsyskon. Halvsyskon får inte ingå äktenskap med varandra utan tillstånd av regeringen.

Barnäktenskap och tvångsäktenskap är förbjudet i svensk lag. Man har alltid rätt att säga nej till giftermål om man inte vill gifta sig. Att tvinga någon att gifta sig, antingen med fysiskt våld eller genom psykiska påtryckningar som tjat och hot, är olagligt. Svenska myndigheter kan vägra att erkänna ett utländskt äktenskap som ingåtts under tvång.

Den som ingått äktenskap eller är partner i ett registrerat partnerskap får inte ingå äktenskap under partnerskapets fortbestånd. Äktenskap och partnerskap kan upplösas genom skilsmässa, som makarna ansöker om gemensamt eller var för sig lämnar in till allmän domstol. Under tiden från ansökan om skilsmässa tills äktenskapet/partnerskapet är juridiskt upplöst får ingendera maken ingå nytt äktenskap eller partnerskap.

HINDERSPRÖVNING

Den lagstadgade undersökning som måste göras innan två personer får gifta sig kallas hindersprövning. Hinder föreligger om någon av de båda är underårig eller redan gift eller om de båda är nära släkt. Om man är släkt i rakt upp- eller nedstigande led har man inte rätt att gifta sig. Halvsyskon har dock rätt att gifta sig, efter tillstånd från länsstyrelsen. Kusiner har rätt att gifta sig utan särskilt tillstånd.

FOTO: SVENSKA KYRKAN

Hindersprövning görs hos Skatteverket. När hinderprövningen är klar får man ett intyg om hinderprövning, som är giltigt i fyra månader.

ÄKTENSKAPSFÖRORD

Ett äktenskapsförord är ett avtal om vad som ska vara enskild egendom i ett äktenskap. Det kan skrivas när som helst under ett äktenskap eller inför det. För att ett äktenskapsförord ska vara giltigt måste det vara skriftligt och registrerat hos Skatteverket.

Det som utmärker enskild egendom är att den inte ingår i en eventuell framtida bodelning, alltså i den egendom ni som makar ska dela upp mellan er om ni till exempel skiljer er. Det som inte är enskild egendom kallas giftorättsgods. Det går alltid att skriva ett nytt äktenskapsförord om att egendom som ni gjort till enskild ska bli giftorättsgods igen.

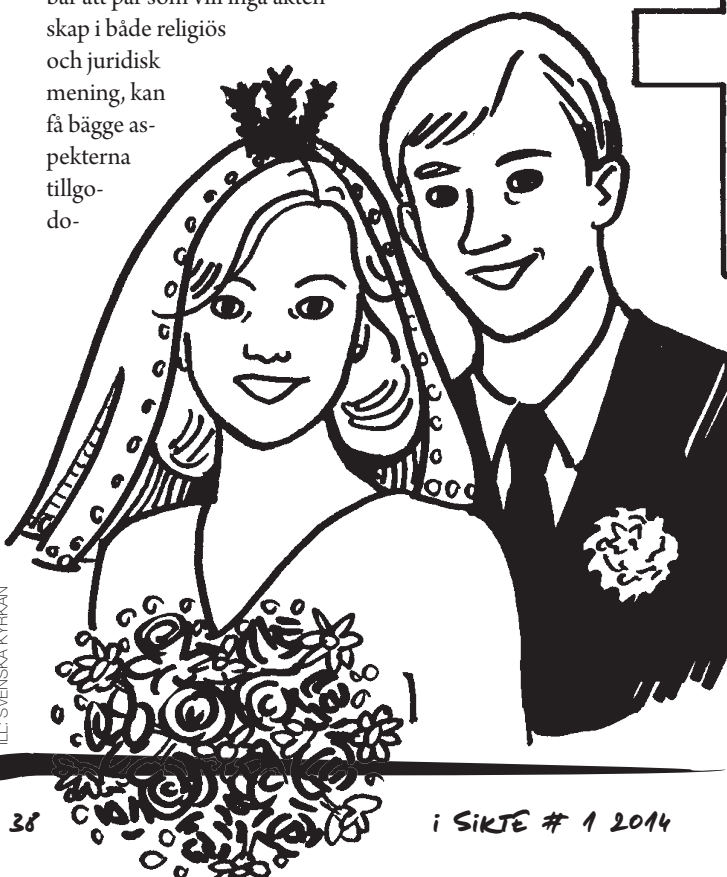
VIGSEL

Äktenskapets ingående, fortbestånd och upplösning i Sverige regleras i lag, äktenskapsbalken.

Äktenskap i Sverige ingås genom vigsel i närvaro av minst två vittnen. Vid vigseln skall båda parter samtidigt vara närvarande. De skall var för sig på fråga av vigselförrättaren ge till känna att de samtycker till äktenskapet. Vigselförrättaren skall därefter förklara att de är makar.

Beroende på parets egen syn på äktenskapet kan de välja att ingå äktenskap borgerligt utan religiösa ceremonier eller kyrkligt. En äktenskaplig religiös ceremoni som förrättas i ett samfund utan vigselrätt innebär att äktenskapet inte blir juridiskt giltigt, i de fallen krävs även en borgerlig vigsel.

I flera religiösa samfund har man valt att ställa sig bakom äktenskapsbalken och har tillstånd att utföra vigselceremonier som är juridiskt bindande. De avstår då också från att viga personer som inte får gifta sig enligt lag. Det innebär att par som vill ingå äktenskap i både religiös och juridisk mening, kan få bägge aspekterna tillgodo-

sedda i dessa församlingar. I många andra länder genomförs och registreras en borgerlig vigsel i anslutning till en religiös ceremoni i det samfund makarna tillhör.

Några svenska religiösa samfund har avstått från vigselrätt för att inte behöva kompromissa med sin egen äktenskaps-syn. De par som vigs av en ortodox-kristen präst, en imam eller en rabbin som saknar vigselrätt blir då sambo i lagens mening, om de inte också genomgår en borgerlig vigsel. Några orientaliskt ortodoxa kyrkor anser också att 16 år är en lagom lägsta ålder för att gifta sig. Vigselakter för så unga par inte är juridiskt giltiga i Sverige; paret får därför vänta till 18-årsdagen innan äktenskapet enligt svensk lagstiftning blir juridiskt bindande.

Vanligtvis ingås äktenskapet i en särskild lokal, en kyrka, synagoga, moské, tempel eller motsvarande vad beträffar religiösa vigslar; på ett rådhus eller liknande för borgerliga vigselceremonier. Det varierar mellan stater om man anser att ett religiöst ingånget äktenskap också är civilrättsligt bindande eller om de som ingår ett sådant äktenskap också måste ingå ett borgerligt äktenskap för att relationen ska anses lagligt reglerad.

FOTO: NYHETER24

SAMKÖNADE ÄKTENSKAP

Äktenskap mellan två personer av samma kön, kallas även samkönat äktenskap, enkönat äktenskap, homoäktenskap eller könsneutralt äktenskap.

Par av samma kön har kunnat ingå registrerat partnerskap, vilket infördes 1995 och som med ett par undantag hade samma rättsverkningar som ett äktenskap. Dessa var att de personer som vill ingå partnerskap måste ha någon form av anknytning till Sverige och att 18-årsgränsen för att ingå partnerskap var ovillkorlig medan omyndiga däremot i vissa fall kunde ingå äktenskap. En mycket viktig skillnad var också att partnerskap enbart kunde ingås inför en civil myndighet; religiösa partnerskapsceremonier var inte juridiskt giltiga.

Den 1 februari 2003 gavs registrerade partner rätt att få gemensam vårdnad om barn och att bli adoptivföräldrar.

Sedan den 1 juli 2005 fick kvinnor som lever i partnerskap också möjlighet att få tillgång till assisterad befruktning. Dessa båda lagändringar ledde till att det i princip rådde full likställdhet mellan partnerskap och äktenskap.

Riksdagen beslutade den 1 april 2009 att äktenskapsbalken skulle ändras så att även två personer av samma kön kan ingå äktenskap. Den särskilda partnerskapslagen upphävdes, men de par som hade ingått registrerat partnerskap före lagens upphävande kan fortsätta att vara registrerade partner om de vill.

För religiös samkönad vigsel fordras beslut i respektive kyrka eller samfund. Efter kyrkomötets beslut är det från 1 november 2009 möjligt att få kyrklig samkönad vigsel. Beslutet innebär samtidigt att ingen enskild präst har skyldighet att förrätta samkönad vigsel.

ÄKTENSKAP PÅ ANNAN GRUND

Konvenansäktenskap eller resonemangsparti kallas ett äktenskap som ingås och upprätthålls av rent rationella skäl istället för av kärlek. Denna typ av äktenskap grundar sig på saklig beräkning av exempelvis politiska, sociala eller ekonomiska fördelar.

Skenäktenskap är ett äktenskap där de som ingår äktenskapet inte har några planer på att leva tillsammans under äktenskapsliknande former. Ett motiv kan vara att en av parterna ska få uppehållstillstånd.

MÅNGGIFTE

Polygama äktenskap inkluderar fler än två personer. I de samhällen och kulturer där polygami är tillåtet är det vanligen mannen som har flera fruar och inte tvärtom. Vanligen får en man i polygama samhällen inte förfördela någon av fruarna, även om de har olika rang beroende på om de är första, andra, tredje eller fjärde fru. Alla fruarna har rätt att få sina sexuella behov tillfredsställda och få barn tillsammans med mannen. I den händelse någon av fruarna avlider åligger det övriga fruar att ta hand om den avlidna kvinnans barn.

Inom Sista dagars heliga-rörelsen praktiserades polygami under 1800-talet, men Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagars Heliga slutade med det 1890. Sedan 1904 och har man uteslutit medlemmar som praktiserar månggifte. Det finns dock flera fundamentalistiska mormonska samfund som praktiserar seden. Det uppskattas att det finns omkring 30 000 amerikanska fundamentalistiska mormoner som lever i polygyna relationer.

BIGAMI

Att vara gift med två personer kallas för tvegifte eller bigami. Det är förbjudet enligt svensk lagstiftning. Den som ändå gör det riskerar böter eller fängelse i upp till två år.

VAD INNEBÄR DET ATT VARA GIFT?

Enligt den svenska äktenskapsbalken skall makarna "gemensamt vårda hem och barn och i samråd verka för familjens bästa." Där står också att man ska visa varandra trohet och hänsyn.

Under ett äktenskap äger var och en vad man köper och införskaffar ("Varje make råder över sin egendom och svarar för sina skulder"), men "Makar skall fördela utgifter och sysslor mellan sig. De skall lämna varandra de upplysningar som behövs för att familjens ekonomiska förhållanden skall kunna bedömas."

Bara för att man är gifta har man däremot inte rätt att bestämma över varandra. Till exempel äger var och en sina egna saker och ansvarar för sina egna skulder. Man har

alltså inte rätt att sälja sin man eller hustrus saker bara för att man är gift.

Dessutom styr varje person själv över sin egen kropp och sexualitet. En våldtäkt betraktas därför alltid som en våldtäkt enligt lagen, oavsett om personerna är gifta eller inte känner varandra.

SKILSMÄSSA

En skilsmässa eller en äktenskapsskillnad är ett upplösande av ett äktenskap på initiativ av en eller flera av parterna, innan någon av makarna har dött. Beroende på under vilka former och lagar äktenskapet ingåtts, kan vissa eller alla parter vara förbjudna från att begära skilsmässa i vissa länder. Begreppet separation kan även åsyfta parter i samboförhållande och registrerat partnerskap som går skilda vägar.

UPPLÖSNING

Upplösning av äktenskap innebär till skillnad från en skilsmässa (äktenskapsskillnad) att äktenskapet juridiskt kan komma att betraktas såsom en nullitet. Äktenskap i Sverige kan endast upplösas genom äktenskapsskillnad eller ena makens död.

Internationella studier visar att föräldrarnas skilsmässa i vissa fall påverkar barns psykiska hälsa, ekonomi, studieresultat och framtida karriär negativt. Risken att detta inträffar är större om endast en förälder får vårdnaden, om en förälder flyttar långt bort från barnet, eller om konflikten mellan föräldrarna fortsätter öppet inför barnet efter skilsmässan.

HUR GÅR DET TILL?

Skilsmässa är numera enligt svensk rätt det enda giltiga sättet för upplösning av äktenskap om båda makarna är i livet. Äktenskapet upplöses genom dom i tingsrätten. Skilsmässan gäller från den dag domen vinner laga kraft. Ansökan om skilsmässa kan lämnas in gemensamt eller av den ena parten.

När båda två är överens om att skiljas och inte har några barn under 16 år räcker det med att skicka in en ansökan till tingsrätten så genomförs skilsmässan. Har man barn eller om det bara är den ena som vill skiljas får man en betänketid på ett halvår. Efter det halvåret måste man skicka in en till ansökan. Då går skilsmässan igenom, även om en av personerna fortfarande inte vill skiljas.

Sverige är ett av de länder som är mest liberalt när det gäller sin syn på skilsmässa. Äktenskapet kan därmed numera ha fått allt mer av ett symbolvärde i Sverige. Förr brukade äktenskap upplösas om kvinnan inte förmådde förse mannen med en avkomma; detta är i sig ej grund för upplösning och inte heller otrohet från någon av parterna.

VILKA RÄTTIGHETER HAR SKILDA?

Om man skiljer sig ska bostaden, saker och pengar delas lika om det inte finns ett äktenskapsförord där det står något annat. Efter att man är skilda har man inte längre något ansvar för att försörja varandra. Om man har barn ihop är båda föräldrarna skyldiga att stå för de kostnader som rör barnet. Oftast fortsätter man också ha gemensam vårdnad och då har båda ett fortsatt gemensamt ansvar för barnets bästa.

BODELNING

Bodelning är den delning mellan makars egendom som skall ske vid äktenskapets upplösning genom den ene makens död eller äktenskapsskillnad.

Bodelning behövs inte, om makarna endast har enskild egendom och ingen av dem begär att få överta bostad eller bohag från den andra maken. Delningen avser bara makarnas giftorättsgods, inte deras enskilda egendom. Samma regler gäller vid registrerat partnerskap.

Grundregeln är alltså att makarnas giftorättsgods, efter avdrag för skulder, delas lika mellan dem. En make, vars giftorättsgods i värde överstiger den andra makens andel, har rätt att i stället för att lämna egendom till den andra maken betala motsvarande belopp i pengar. Om resultatet framstår som oskäligt så kan det jämkas (om till exempel makarna

FOTO: JURIDISKADOKUMENT.NU

varit gifta endast en kort tid).

Om båda makarna är ense kan också bodelning ske under äktenskapet (utan att äktenskapsskillnad begärs). Detta innebär alltså att giftorättsgodset delas på samma sätt som vid bodelning förorsakad av äktenskapsskillnad.

En bodelningsförrättare förordnas av allmän domstol på ansökan av en make eller sambo, om parterna inte kan enas om att bodelning ska genomföras eller hur bodelningen ska ske. I förhållande till bodelningsförrättaren är båda betalningsansvariga, där kostnaden enligt regel delas lika av parterna.

KÄLLOR: WIKIPEDIA, SOCIALSTYRELSEN, UMO.SE, SKATTEVERKET.SE, WWW.MELIN-FAGERBERG.COM

SAMBOREGLER

Skillnaden mellan att vara gift och att vara sambo är i vissa fall stor. Men även om man inte är gifta, men är ihop, bor tillsammans och har ett gemensamt hushåll, har man vissa rättigheter och skyldigheter mot varandra. Det kallas för att vara sambo och vad som gäller för det står i sambolagen.

Skillnaden mellan att vara sambo och att vara gift är bland annat att sambor inte ärver varandra (om man inte har skrivit ett testamente) och att man inte delar på allt om man flyttar isär utan bara på bostaden och sådant som tillhör den ena parten som till exempel möbler.

FÖRÄLDRASKAP

Samboende partner som skaffar barn ihop måste för att barnets far skall räknas som vårdnadshavare i juridisk mening skriftligt bekräfta faderskapet hos socialnämnden och samtidigt be att få gemensam vårdnad. Det följer av att endast barn födda av gifta kvinnor med automatik anses ha kvinnans partner som biologisk far, så kallad faderskapspresumtion. Om faderskapet bekräftas gäller sedan samma regler som vid äktenskap i förhållande till barnet. Barnets arvsrätt påverkas dock inte av om faderskapet är bekräftat, dock kan det föreligga bevissvårigheter om bekräftelse inte skett.

SAMBO ÄR VANLIGT

I lagens mening är sambo en form av samlevnad där ett ogift par "stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll". Samboförhållanden är mycket vanliga i Sverige och i viss mån i andra nordiska länder men relativt ovanliga i andra delar av Europa och världen. I Sverige har omkring hälften av alla nyfödda barn föräldrar som inte är gifta. I många andra västeuropeiska länder är motsvarande andel tio procent.

Att vara sambo är i Sverige inget civilstånd i juridisk mening. Enligt sambolagen, som instiftades 1987, är efterlevande sambo dödsbodelägare, men saknar arvsrätt.

Både samkönade sambor och olikkönade sambor omfattas av sambolagen.

SLUT PÅ SAMBO

När ett samboförhållande upphör ska viss egendom, så kallad samboegendom, delas mellan samborna. Förenklat så ska samboegendomen delas lika sedan skulder räknats av. Ett samboförhållande upphör när någon av dem ingår äktenskap, om de flyttar isär eller om någon av samborna avlider. Ett samboförhållande ska också anses upphöra om en sambo ansöker om bodelning eller om rätt att få bo kvar eller väcker talan om övertagande av bostad.

Samboegendom är sambors gemensamma bostad och bohag, om egendomen förvärvats för gemensam användning. Undantag görs för det ena sambon fått i gåva, arv eller erhållit genom testamente med villkor att egendomen ska vara mottagarens enskilda egendom. Med gemensamt bohag menas möbler, hushållsmaskiner och annat inre

lösöre som är avsett för det gemensamma hemmet. Bil eller egendom som används huvudsakligen för fritidsändamål är dock inte samboegendom.

Genom ett så kallat samboavtal kan samborna avtala att viss egendom inte ska ingå i bodelningen eller till och med att bodelning inte ska ske. Avtalet skall upprättas skriftligen och undertecknas av samborna.

ÖVERTAGANDE AV BOSTAD

Vid bodelning av samboegendom är regelverket så att man eftersträvar att den sambo som bäst behöver bostaden får behålla denna.

Även i fall där den gemensamma bostaden inte är samboegendom så finns motsvarande trygghetsregel. En sambo kan således vid behov ha rätt att överta den gemensamma bostaden (hyresrätt eller bostadsrätt) från den andra sambon. Om samborna inte har barn tillsammans gäller dock detta endast om synnerliga skäl föreligger.

Den som övertar bostaden ska ersätta den andra sambon för bostadens värde. Till skillnad från vid bodelning av samboegendom så handlar det alltså enligt reglerna för övertagande av bostad inte om någon förmögenhetsöverföring mellan samborna. Hyresrätter antas här sakna värde och någon ersättning för att den andra sambon övertar en hyresrätt utgår inte.

KÄLLOR: WIKIPEDIA, SOCIALSTYRELSEN, UMO.SE, SKATTEVERKET.SE, WWW.MELIN-FAGERBERG.COM

PROBLEM

Bup, barn- och ungdomspsykiatri, startades som så kallade barnpsykiatriska rådgivningsbyråer kring 1920 av några pionjärer som ville förstå orsaken till att barn hade problem.

Bup är en specialistverksamhet för barn och ungdomar mellan 0 och 17 år. Det erbjuds hjälp och stödbehandling för de som mår psykiskt dåligt. Från 18 års ålder får man vända sig till vuxenpsykiatri.

Det finns många orsaker till att en person mår dåligt och alla har olika förutsättningar för sin hälsa och kommande behandling. Man räknar med att cirka 15-20% av alla barn behöver stöd under uppväxttiden. Den typ av behandling man kan få varierar så klart för de behov som man har men exempel är rådgivande samtal, lekterapi, medicinering och behandling där man tränar beteendet.

På Bupmottagningarna som finns i hela landet arbetar psykologer, socionomer, läkare och sjuksköterskor och en del av dessa mottagningar, åtta stycken, är specialiserade till exempel Asyl och Traumaenheter. Man har ett nära samarbete mellan barnomsorg och socialtjänst för att skapa bästa förutsättningar i behandlingen.

Inom BUP har man tystnadsplikt.

Familjerådgivning inom kyrkan som ingår i den diakonala verksamheten kan man få vid exempelvis samlevnadssvårigheter eller har andra livskriser.

KÅLA: WWW.SLL.SE (STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING)